

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Красніцька Ілона Василівна,

*аспірант кафедри професійного англomовного навчання, викладач
Чорноморського державного університету ім. П. Могили, м. Миколаїв*

Постановка проблеми. В умовах сучасних ринкових відносинах, все більшого значення набуває проблема формування у майбутнього спеціаліста таких якостей, які б допомогли швидко адаптуватись до постійних змін, науково-технічного прогресу, нових видів діяльності та форм спілкування. Особливої уваги заслуговує професійна освіта, яка спрямована на забезпечення самореалізації спеціаліста, підвищенню його соціальної значущості та престижу знань, зростанню фахової майстерності та підвищенню конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки.

В умовах прогресивного розвитку країни сучасна економіка характеризується жорсткими вимогами до економістів, які мають не лише володіти професійними знаннями, уміннями та навичками, але й постійно самовдосконалюватись з метою підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність розвитку конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів відображено у нормативних документах, що визначають роботу системи вищої освіти України. Так, у проєкті Закону України «Про вищу освіту» на період 2011 року [4] зазначено, що забезпечення стійкого економічного росту країни залежить від освіти. Основна мета вищої професійної освіти – підготовка кваліфікованого працівника.

Організація та зміст процесу професійної підготовки у вищому навчальному закладі має забезпечувати розвиток особистості та задоволення потреб суспільства у кваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістах, які володіють професійно значущими характеристиками та вміють працювати в умовах динамічного та інформаційного розвитку суспільства. [4]

Питання конкурентоспроможності висвітлюється у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених. Формування конкурентоспроможності особистості висвітлюється у роботах Д. Чернилевського [8] та О. Чупрової [9]. Зміст та структура конкурентоспроможності з точки зору психології розкрито у роботах Л. Мітіної [6] та П. Шихірйова [10].

Проблема. Але не зважаючи на увагу вчених до різних аспектів зазначеного питання, не визначеною залишається конкурентоспроможність як складова професійної підготовки майбутніх економістів.

Метою статті є аналіз досвіду вітчизняних та зарубіжних вчених, щодо формування конкурентоспроможності майбутніх економістів, як складової професійної підготовки. Поставлена мета вимагає вирішення наступних **завдань**:

- проаналізувати державну документацію та дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців щодо місця та сутності конкурентоспроможності сучасного фахівця економічного профілю;
- на основі вітчизняних та зарубіжних досліджень уточнити зміст та структуру поняття конкурентоспроможності майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з інтеграцією України у європейський простір, на сучасному ринку праці головною з вимог до майбутніх спеціалістів, є конкурентоспроможність.

У даному дослідженні конкурентоспроможність розглядається як одна з професійних якостей, що у майбутньому сприятиме успішному виконанню завдань професійної діяльності.

Професійні вміння та якості, які мають бути сформовані та розвинуті у процесі професійної підготовки з метою підвищення конкурентоспроможності зумовлені специфікою професійної діяльності майбутніх економістів. Для з'ясування особливості майбутньої роботи менеджерів та фінансистів доцільно розглянути паспорт їх спеціальності.

У державних документах Закону України „Про вищу освіту” [4] зазначено, що основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого працівника, який має володіти професійними характеристиками та буде здатним працювати в умовах динамічного інформаційного розвитку суспільства і відповідатиме потребам ринку праці.

Питання конкурентоспроможності вивчається у психології (Л. Мітіна), педагогіці (Д. Чернилевський, О. Чупрова) та у соціальній психології (П. Шихірйова).

Термін конкурентоспроможність розглядається з точки зору психології у роботах Л. Мітіної [6] та Г. Шавириної [1] як суперництво, пріоритет, успішність, знання лідерських позицій та пропонують під конкурентоспроможністю розуміти здатність максимального розширення особистих можливостей з метою реалізувати себе особистісно, професійно, соціально та морально.

На думку Л. Мітіної, [6] «розвиток конкурентоспроможності особистості це розвиток рефлексивної особистості, здатної організувати свою діяльність та поведінку в динамічних ситуаціях, володіння креативним стилем мислення, нетрадиційними підходами до вирішення проблем, адекватним реагуванням у нестандартних ситуаціях».

Беручи до уваги дослідження поняття конкурентоспроможності у педагогіці Д. Чернилевський [8] виділяє сукупність таких вмінь, як: (вміння засвоювати та вдосконалювати професійну майстерність; вміння адекватно поводитись у процесі ділового професійного спілкування; вміння підтримувати та вдосконалювати набуті знання).

Педагог О. Чупрова [9] під конкурентоспроможністю особистості розуміє «стратегічну якість особистості майбутнього спеціаліста, що дозволяє бути йому затребуваним серед інших в умовах конкуренції, при цьому відмінною характеристикою такого спеціаліста є високий рівень самостійності та гнучкості мислення, професійної рефлексії, стресостійкості, потреба в успішній діяльності».

Психолог П. Шихірйова [10] виділяє якості характерні для конкурентоспроможних економістів:

1. пошук можливостей та ініціативність (виявляти та використовувати нові та креативні ділові можливості; діяти за умов обставин);
2. завзятість та наполегливість (готовність до подолання перешкод, зміни стратегій щоб досягти мети);
3. готовність до ризику (віддавати перевагу ситуацій «виклику» або помірного ризику; зважувати ризикову ситуацію; вживання дій, щоб зменшити ризик або контролювати результати);
4. орієнтація на ефективність та якості (знаходити шляхи для покращення, пришвидшення з метою досягнення успіху у професійній сфері діяльності та ефективності роботи);
5. здатність приймати на себе всю відповідальність для виконання якісної роботи; брати участь у колективних вирішеннях питань та успішно співробітничати знаходячи спільну сову;
6. цілеспрямованість (вміння висловлювати свою мету, та мати спроможність передбачати; постійно ставити та корегувати короткострокові задачі);
7. прагнення бути проінформованим (особисто збирати інформацію про клієнтів, конкурентів використовуючи власні ділові контакти для своєї інформованості);
8. систематичне планування та спостережливості (планувати, спостерігати при прийнятті рішень);
9. здатність переконувати та встановлювати зв'язки (використовувати стратегії впливу та переконання, ділові та

особистісні контакти задля досягнення поставленої мети);

10. незалежність та впевненість у своїх можливостях (прагнення до незалежності від правил та контролю, опираючись лише на свої сили у випадку проблематичних професійних ситуацій та у випадку невдачі; вірити у здатність виконувати складні задачі).

Для визначення поняття конкурентоспроможності майбутнього економіста доцільно розглянути специфіку їх професійної діяльності, яка зумовлена паспортом спеціальності.

Термін „специфіка” походить від старолатинського „specificus”, що у перекладі означає „особливий, притаманний”. Специфіка роботи економістів визначається функціями, які вони будуть виконувати. У дослідженні термін „економісти” розглядається як загальне поняття, яке об’єднує різні спеціальності економічного профілю: менеджер, економіст тощо.[2]

Питаннями специфіки майбутньої діяльності економістів та розробкою паспорту спеціальності займалися вітчизняні та зарубіжні вчені (Т. Варламова [3], С. Лотіан [5], Е. Романова [7]) розглядали специфіку роботи економістів виділяючи такі функції економістів, як аналітичну, управлінську та контролюючу.

На основі робіт вчених Т. Варламова [3], С. Лотіан [5] та Е. Романова [7] розроблено узагальнюючу схему складових професійної діяльності економістів (рис. 1) та менеджерів (рис. 2).

Як видно з рис. 1 професія економіста включає в себе аналітично-дослідницьку діяльність, де основним змістом роботи є дослідження та аналіз економічних відносин що характеризується особистими якостями (уважність, виконавчість, зацікавленість) та вміннями (аналізувати, синтезувати та шукати інформацію). Організаційно-менеджерська діяльність передбачає планування та впорядкування звітностей, для цього економіст має володіти організаційними, лідерськими та комунікативними вміннями й такими особистісними якостями, як мотивованість, відповідальність, стресостійкість. Основним видом роботи контрольно-корегуючої діяльності є контроль, оцінка та корегування роботи.

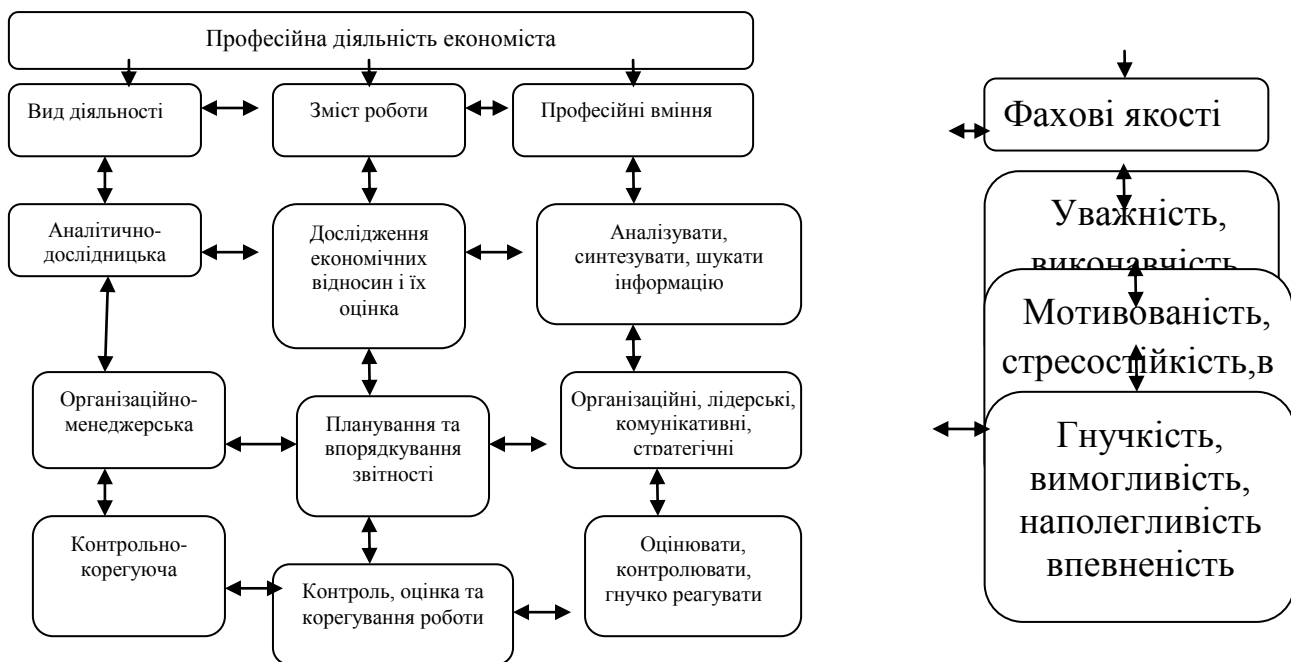

Рис. 1. Схема складових професійної діяльності економістів

Для успішного виконання подібних завдань економіст має бути гнучким, вимогливим, наполегливим, впевненим та вміти гнучко реагувати на будь-які робочі ситуації, оцінювати й контролювати їх.

Як видно з рис. 2 основною діяльністю менеджера є організаційно-управлінська що має на меті організацію роботи й управління діями, та характеризується вмінням аналітично мислити, і такими якостями як впевненість, енергійність, стресостійкість, гнучкість. Ділове спілкування, проведення ділових переговорів та взаємодія у команді є складовими комунікативно-групової діяльності, яка характеризується здатністю знаходити спільну мову з колегами та володіти якостями аргументованості, ерудованості та комунікативності. Контрольно-корегуюча діяльність передбачає такий вид роботи як контроль, оцінка та внесення корективів у роботу команди, де менеджер має вміти адекватно оцінювати та гнучко реагувати на ту чи іншу ситуацію й володіти такими якостями як гнучкість, вимогливість, наполегливість та впевненість.

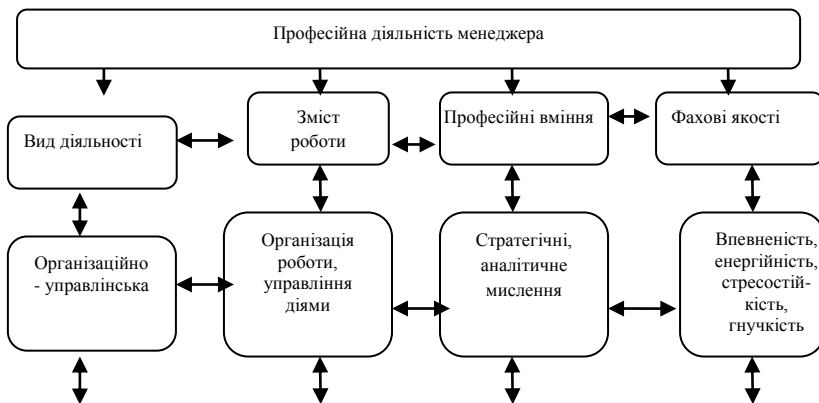

Рис. 2 Схеми складових професійної діяльності менеджера

Таким чином проаналізувавши дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених щодо сутності конкурентоспроможності й спираючись на паспорт спеціальності економістів та менеджерів зроблено висновок, що конкурентоспроможність майбутніх економістів це узагальнене поняття, яке складається з чотирьох компонентів, а саме: індивідуально-мотивований, професійно-репродуктивний, рефлексивно-контролюючий та вдосконалюючо-дієвий, кожен з яких має свій зміст та функції.

До змісту індивідуально-мотивованого компоненту структури конкурентоспроможності майбутніх економістів входять особистісні якості, самостійність, гнучкість мислення, стресостійкість, наполегливість, відповідальність та цілеспрямованість. Змістовна наповненість професійно-репродуктивного компоненту є профмайстерність, ризик, покращення професійних знань, зв'язки, планування, ділове спілкування та інформативність.

Рефлексивно-контролюючий компонент характеризується бажанням до лідерства, прагненням визнання та отримання винагороди. Самореалізація, потреба у професійних досягненнях, самовдосконалення та самореалізація є характерною вдосконалюючо-дієвого компоненту.

Висновок. Отже, проаналізувавши державну документацію, основною метою якої є підготовка кваліфікованого спеціаліста, що відповідатиме сучасним потребам на ринку праці та спираючись на досвід науковців з приводу структури конкурентоспроможності визначено основні складові й зміст даного поняття. Таким чином слід виділити такі компоненти, як: індивідуально – мотиваційний, компонент професійно – репродуктивний, рефлексивно – контролюючий та вдосконалюючо – дієвий, кожен з яких має свій зміст та функції.

Перспективами подальшого розвитку у даному напрямі є вивчення питання щодо місця конкурентоспроможності майбутніх економістів в університетах України, визначення педагогічних умов та методики формування конкурентоспроможності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки.

Резюме. У статті здійснено аналіз державних документів України, щодо сучасних вимог професійної підготовки фахівців. Автор розглядає дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з метою визначення поняття конкурентоспроможності. Розглянуто структуру та зміст наповнення терміну конкурентоспроможність у педагогіці, психології та соціологічній педагогіці. Спираючись на наукові розробки зарубіжних вчених виділено узагальнюючу схему складових професійної діяльності економістів та менеджерів. Автор надає структурні компоненти (зміст та функції) поняття конкурентоспроможності майбутніх економістів. **Ключові слова:** конкуренція, конкурентоспроможність, структура, професійна підготовка.

Резюме. В статье осуществлен анализ государственных документов Украины, по современным требованиям профессиональной подготовки специалистов. Автор рассматривает исследования отечественных и зарубежных ученых с целью определения понятия конкурентоспособности. Рассмотрена структура и содержание наполнения термина конкурентоспособность в педагогике, психологии и социологической педагогике. Опираясь на научные разработки зарубежных ученых выделено обобщенную схему составляющих профессиональной деятельности экономистов и менеджеров. Автор предоставляет структурные компоненты (содержание и функции) понятия конкурентоспособности будущих экономистов. **Ключевые слова:** конкуренция, конкурентоспособность, структура, профессиональная подготовка.

Summary. The article presents the analysis of public documents of Ukraine, according to the modern requirements of a professional training. The author considers the study of domestic and foreign scholars to the definition of competitiveness. The structure and content of the filling of the term competitiveness in pedagogy, psychology and sociology. Based on research and development of foreign scientists identified a generalized scheme constitute professional economists and managers. The author provides the structural components (content and function) of the concept of competitiveness of future economists. **Keywords:** competition, competitiveness, structure, professional training.

Література

1. Актуальні проблеми сучасної освіти / Г. В. Шавиріна, Є. Л. Боякова; // Питання психології. - 2011. - №4
2. Бабкова-Пилипенко Н. П. Формування лідерських якостей майбутніх економістів у процесі професійної підготовки: Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти
3. Варламов Т. П. Большая экономическая энциклопедия / Т. П. Варламов, Л. М. Неганов – М.: Эксмо, 2007.
4. Вакарчук І. О. Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти / І. О. Вакарчук. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/education/higher/dz/41
5. Lotian S. Modern economists. – who are they? Plymouth, UCP, 2008
6. Личность и профессия: психологическая поддержка и сопровождение: Учеб. Пособие для студ. высш. пед. заведений / под ред. Л. М. Митиной. - М.: Издательский центр «Академия», 2005.
7. Романова Е. С. Психологічний аналіз і професіограми / Е. С. Романова. – К.: Знання, 2003
8. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
9. Чупрова О. Ф. Формирование конкурентоспособности личности будущего учителя в процессе экспертно-аналитической деятельности [Текст]: дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / О.Ф. Чупрова. - Иркутск, 2004.- 207с.
10. Шихирев П. Н. Современная социальная психология. – М., 1999.